

## VI. LAISVOJI TRIBŪNA. RESPECTUS PHILOLOGICUS KRITIKOS ĮKLIJAS: NON CONCORDIA EST

### LAISVOSIOS TRIBŪNOS AUTOATSAKIKLIS

DŽIUGINO:

kūno transformacijų fantazijos. Šiaulių universitete vykusios konferencijos pagrindu išleistoje knygoje „Kūnas lietuvių kultūroje“ analizuojami kūniškųjų reprezentacijų identitetai ir jų ornamentikos mene bei apskritai būtyje. Ypač įdomus menotyrininko V. Kinčiniaičio bandymas, remiantis feministės J. Butler ir psichoanalitinėmis bei poststruktūralizmo idėjomis, išskleisti lyties tapatumo performacijas, kas katalikiškųjų ar „bendražmogiškųjų“ principų kanonizuotoje mūsų savimonėje yra slepiama po stabilumo metaforomis. Kūnas jau nebėra monadinė tvirtovė, o greičiau kintanti poliloginė simbolinio tapatinimosi žaismė. Pasak Kinčiniaičio, tai nuolat besikeičiantis kūniškasis identitetas, teatrinė įvairiausių vaidmenų rinkimosi scena. Tai ženklinimas, kuris, J. Derrida teigimu, nurodo objektą, kurio nėra, kitaip tariant, kuris egzistuoja specifinėmis konfigūracijomis, nepastebimomis schematiškais racionalistiniais orientyrais suvaržytai sąmonei. Kūnas ir jo identitetų įvairovė kaip „pėdsaku“ ar „paslankiu tinkleliu“ (G. Deleuzas) virstantis dekonstruotas struktūralistinis signifikanto ir signifikato ryšys.

G. Šmitienės A. Nykos-Niliūno poezijos skaitymuose interpretacinis žodis transformuojamas į subtilias teksto kūno erotikos fiksacijas. Erotika, išdiseminuojanti tradicinius kūniškuosius kontūrus į švelniai sodomiškai įelektrintą plačią heidegeriškąją (kūno) kultūros verčių telkties fenomenologiją.

J. Dielianto A. Nykos-Niliūno eilėraščių projekcija kūno metafizinės ir metaforinės ornamentikos kontekstuose visų pirma svarbi filosofinės žiūros aktualizacija. Kūniškumas kaip prasmės atsiradimo prielaida ir pasaulio veidrodis (M. Merleau-Ponty), kaip E. Levino „kitas“, jautrumo percepcijos fenomenas (A. Lingis) ir V. Podorogos „kūno trajektorijų“ landšaftai. Nykos-Niliūno poezija iškyla lyg

kūniškojo egzilio būtyje savipratos istorija, lietuvių literatūrai neįprasta kūno ontologijos drama.

PASIRODĖ APGAILĖTINA:

tame pačiame leidinyje besiskleidžiantis feministinės literatūros teksto analizės epigonizmas. J. Lukšytės dailiosios lyties mito tyrinėjimai R. Gavelio ir J. Ivanauskaitės kūryboje bei S. Udalcovaitės kūniškųjų reprezentacijų refleksija naujausiuose lietuvių prozininkų tekstuose yra dar viena pakankamai vykusi feminizmo kompromitacija. Kūrinių interpretacijos čia keičia feministinė politika, ideologija bei retorika, neišsiveržianti iš minėtos teorijos pasiūlytų schemų ir naujų mitų kūrybos dimensijų. Beje, apskritai feminizmas – ir ypač Lietuvoje – labiau yra ne lyčių filosofija ar teorija, bet būtent ideologiškai patikimas ambicingos kovos su „moteriškumą“ smaugiančiais falocentrikais bei falocentrizmu įrankis. Įdomiausi feministinės žiūros bandymai pas mus kyla iš moters apmąstymo polifoniškuose filosofinių idėjų diskursuose. Kaip svarbiausieji orientyrai minėtini N. Mažeikienės ar P. Droblytės straipsniai. Galų gale ir tų pačių poststruktūralizmo feminisčių jau skiriama kūno bei jo tapatinimosi su įvairiausiais identitetais (tarkime, kad ir moters (su)tapytis su „šėtoniškuoju vyriškuoju“ arba homoseksualistiniu vaizdiniais) tradicija.

PALIKO NEIŠDILDOMĄ ĮSPŪDĮ:

mizantropiškai pašnekėsiai apie intelektualų / inteligentų misijas. K. Navako knygyno rūsyje įvykusi diskusija su „Naujosios Romuvos“ redakcija ir bendradarbiais apie inteligento prievoles ir jo būties prioritetus įgavo neįtikėtinais karikatūriškais metmenis. A. Juozaičio lengva ironija skirta „Dienovidžio“ „davatikškumui“ bumerangu sugrįžo ir groteskiškai smogė patiems

naujaromuviečiams. Smogė mistinėmis „tautos dvasios“ tonacijomis ir tiesiog žavingais „tautiškumo-katalikiškumo“ apsaugojimo nuo kosmopolitizmo nelaimės anachronizmais. Pasirodo, Kaunas „yra duobėje“, nes intelektualai (tiksliau – inteligentai), ypač jaunimas, užmiršo svarbiausias vertybes. Šie su kartais neslepiamu pykčiu paklydėlių adresu tariami fetišai – žaliosios rūtelės ir tikrosios lietuviškosios dvasios indai – pagoniškieji ažuolai. Žinoma, šalia jų projektuojama siaura, kažin kur nuo kunigo J. Sasnausko poetinio-teosofinio modeliavimo nutolusi, scheminė katalikiškoji pasaulėtvarka. Ir, be jokios abejonės, atrandami ir didžiausi priešai-piktžodžiautojai A. Šliogeris bei dar gal net labiau nusidėjęs cinikas R. Gavelis.

Tik vienintelė smulkmena – šie neva intelektualai pamiršta, kad jie ir yra tie utopinio rojaus ištroškę paklydėliai, nugramzdinę ir kaskart vis labiau gramzdinantys Kauną, o kartu ir visą Lietuvą į slogų, tarsi A. Platonovo romanuose, groteskišką „Katlavaną“ („Котлован“). Tas pats ideologinis mąstymas, mentalitetinėje plotvėje iš esmės nesiskiriantis nuo ankstesniųjų sovietinių mitologizacijų ir užkertantis kelius modernios kultūros kūrybos vyksmui.

**PALIKO NEVIENAREIKŠMIŠKĄ ĮSPŪDĮ:** literatūrinės spaudos metamorfozės. Vos gyvaliojanti „Literatūros ir meno“ savaitraštį į reanimacinę komą dar labiau gramzdino paviršinės kaleidoskopiškai besikeičiančių jaunosios kartos redaktorių (ne)įgyvendinamos reformos. Jaunystės užmojų ir žavesio netekęs monotoniškai tekantis „Nemunas“, kuriam gal iš tiesų reikėtų keisti veiklos pobūdį ir, A. Mikutos žodžiais tariant, rašyti apie upeivystes. Mirštantis ir vėl „prisikeliantis“ „Dienovidis“, kurio dešimtmečio jubiliejaus iškilimėse įvairiopo pobūdžio negalios slėptos po iškilmingomis tonacijomis išsakytais superlatyviniais palyginimais. Į klasikinį reprezentatyvumą taikantiems „Metams“ kartais galbūt trūksta atidesnės publikuojamų lietuvių literatūros tekstų atrankos.

Ant trijų banginių – eseistikos / eseizavimo

(G. Beresnevičius), kritikos (S. Parulskis) ir vertimų – balansuojantys „Šiaurės Atėnai“ išlaiko savitą kultūros refleksijos vaizdinijos arealą. Tiesa, matyt, autorinės konjunktyūros lemia, kad retranšluojamas „gyvavaizdžių“ serialas kartais dėl nesibaigiančios sąsajos virsdavo ne itin aukšto lygio dienoraštinės publicistikos dokumentika. Paradoksalu, bet dabartinė „Naujoji Romuva“ galbūt yra dar „savitesnio“ profilio žurnalas nei prieškarinė, kurios kontūrai mūsų savimonėje (iš dalies ir dėl J. Keliuočio figūros) sutelkiami su anuometinės kultūros simbolika ir mitologija.

Keisčiausia, kad svarbiausia literatūrinės spaudos intelektualinio nevisavertiškumo priežastis, pačių jos darbuotojų nuomone, yra pinigų stygius. Iš pirmajame naujojo tūkstantmečio „Metų“ numeryje publikuotos diskusijos aiškėja, jog pamatinio atsinaujinimo būtų galima laukti tik tada, kai išsispres finansinės problemos. J. Aputis kalba apskritai apie būtinybę vyriausybei imtis iniciatyvos kurti solidų kultūrinį savitraštį. Vis dėlto vargu ar lėšos yra pakankama pasiteisinimo prielaida, kai laukiama, kad atsakomybės visų pirma imtųsi kas nors kitas. Juolab kad dažnai ryškūs ir intelektinės mažakraujystės simptomai. Tarkim, S. Geda pasitaikius progai nevengia paniekinamai samprotauti apie „išėivijos rezervatą“, kurio atstovai tik ir tarsišaipantys iš Lietuvos. Tuo tarpu Vilniuje perleisti „Literatūros lankai“ veik nesulaukia analitinio žvilgsnio, nors tai moderniausias lietuvių kultūrinės spaudos projektas, „kurtinantis naujų idėjų ir naujų jėgų proveržis“ (V. Kubilius). Šis leidinys – geriausia perspektyvinė pakankamai sudėtingos šiandieninės literatūrinės žiniasklaidos padėties diagnozė. Jis liudija, kad ne (vien tik) finansai, o kūrybiniai modernaus mentaliteto užmojai ir yra tikrasis kaitos receptas.

#### GLUMINO:

keistos nesuvoktys. Minėtoje diskusijoje apie literatūrinės spaudos padėtį kritikė G. Giedienė skundžiasi, kad labai sunku surasti nestandartiškai, neinertiškai mąstančių – ir ypač jaunų – humanitarų. Tiesa, čia pat nesąmoningai pateikiamas ir atsakymas: refleksijos

originalumas yra iš karto apribojamas tam tikrais neva universaliais orientyrais, kuriuos peržengus taptų jau nebereikalinga patikimus rėmus išsprogdinanti analitinė erezija. Gedienė primena, jog daugelis jaunų literatūros mokslininkų „tepaima tekstą ir pritaiko jį prie savo teorinių išmokimų“. Būtų galima iš dalies sutikti su tokiais kai kuriose naujosiose literatūrologinėse knygose išryškėjančiais momentais, tačiau pats siekis argumentuotos minties konkurenciją unifikuoti iki monologinės kontrolės cenzūros yra žymiai platesnis ir vargu ar pateisinamas.

Antra vertus, būtent minėta kontrolė, humanitariniuose sluoksniuose išsiplėtojanti kitaip manančių netolerancija, emocine kritika ar atviru slopinimu bei gniuždymu ir neleidžia alternatyvios regos ženklams susiformuoti į nepriklausomas ir polifoniškai išsiskleidžiančias vertinimo tradicijas. Jos galėtų oponuoti oficialiai literatūrologinės konjunktūros pripažintiems darbams. Kol šioje srityje mentalitetinis lūžis neįvyks ir nebus įmanomas skirtingų nuomonių poliologas, tol ir literatūros mokslo bei apskritai mūsų pasaulėvokos reformavimasis liks tik tikrosios kaitos imitacija.

*Virginijus Norvaiša*